

Disputatio monetarum, in discussione contentionum crediti & solutionis, hoc tempore inter Mercatores & alios, illis qui in foro uersantur, ualde utilis.

<https://hdl.handle.net/1874/454789>

DISPVATIO

MONETA

RVM, IN DISCVSSI-

ONE CONTENTIONVM

crediti & solutionis, hoc tempore in

ter Mercatores & alios, illis

qui in foro uersantur,

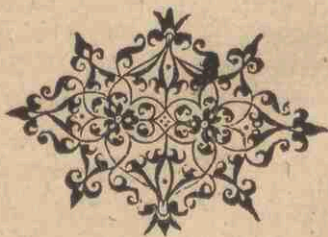
ualde uti

lis.

Per

HENRICVM HORNMANNV M.

Cum Gratia & Priuilegio Imperali.

FRANC. Apud Hæredes Chri-
stiani Egenolphi.

DISPUTATIO

MONETA

REI IN DISCIPLINA

ONTOLOGICA

DE REBUS

MONETARIIS

ET

DE

RE

MONETARIA

REI

DISCIPLINA

ONTOLOGICA

DE REBUS

MONETARIIS

ET

DE

RE

MONETARIA

REI

DISCIPLINA

ONTOLOGICA

CLARISSIS-
MIS, ORNATISSIMIS,
PRUDENTISSIMIS QVE
uiris, Dominis Consulibus atq; Senato-
ribus Imperij liberae ciuitatis Northusiae, tota
Germania celeberrimae, Dominis ac
amicis summa obseruantia colen-
dissimis suis, HENRICVS
HORNMANNVS.

CVM superiori anno, lues pestifera,
quam Deus ob ingratitude[m], per-
uersam mentem, stultitiam ac scelera ho-
minu[m] nobis immiserat, longè lateq; gras-
saretur, et Scholæ passim dissiparentur,
ego, uiri Clarissimi, Ornatissimi, Pruden-
tissimiq; mutandi aëris causa, me ad ami-
cos & propinquos fortè contuli, ubi
aër purior minimeq; infectus uideba-
tur.

Etsi autem sat temporis lociq; hic stu-
dijs erat, deerat tamen necessaria studio-
rum supellex, libri scilicet, sine quibus
omnia studia manca sunt. Solitus quippe
eram in meo Musæo, tanquam in horto
Alcinoi spaciari, et suauissimos flores pas-

EPISTOLA.

sim decerpere, quorum dulci fragrantia et odorifera uirtute, non modò ego toto corpore animoq; reficiebar, sed et diffundebatur uis illa in alios, qui odoris suauitate pariter mecum afficiebantur. Hic autem inter ueteres amicos, cum uix unius atq; alterius libri mihi potestas daretur, et simul quaestio de Monetis et Solutionibus incideret, uarieq; ab illis qui aderant, in hoc casu disputaretur, breuiter quid ego iudicarem, sententiam ex tempore, ut fit, dixi. Atq; cum peteretur, ut in consilij formam, quæ dicta erant, redigerentur, dabatur tunc mihi occasio meditandi, & accuratius totum negotium ruminandi atq; pensandi. Itaq; cum iusta petentibus non sit negandus assensus, l. 2. ff. de his qui sui uel alie. iur. sunt, morem gessi bonis uiris, amicè me compellantibus: rogantibusq; nec me rei difficultas deterruit, maximè cum à libris meis, non triduum, sicut ille, qui se ob id ad propositam quaestionem de iure respondere non posse causabatur, sed ad integrum ferè semestrem abessem. Et cum scriptum illud, quo meam sententiam explicaueram, germanicum esset, & deinde temporis non nihil suppeteret, ab alienis laboribus uacuum

cum, quod aut legendo, aut scribendo, (nec enim alijs studijs ducor, neq; uoluptatibus quibusuis, extra has, trahor) priuatim mihi transigendum erat: statui dictam quaestionem dudum germanicè à me tractatam, iam latinis includere quaestionibus, ut honesta & licita fuga mea, quæ mihi cum multis eo tempore erat communis, Tyronibus iuris, quorum me quidam comitati fuerant, aliquid saltem pareret, quod ingenia ipsorum accueret, et occasionem præberet similia colligendi, ac ingeniosè de his inter se controuertendi.

Veritas enim agitata, magis in clarescit. Et nihil est, ad seuerante Imperatore, tam indubitatum, quod non sollicitam aliquã dubitationem recipiat, maximè si diligenter ac studiosè excutiatur. Si uerò indignus. uers. proinde. Auten. de tabell. colla. 4. Et posset sæpe citata lex, Paulus. ff. de solutionibus, inter obscuras & difficiles leges Iuris Ciuilis numerari: quales sunt. l. 1. de offi. eius cui mand. est iurisd. l. mater. ff. de inoffi. testa. et l. tribus. ff. de usufruct. earum rerum. l. lecta. l. eius. ff. si cert. pet. l. frater à fratre. ff. de cond. indebi. l. si filius hæres. l. Gallus. ff. de lib. &

EPISTOLA.

posth. l. re cōiunct. ff. de leg. 3 l. si prius. ff. de noui ope. nunc. l. à quo fundus. ff. de dam. infect. l. si is qui pro emprore. ff. de usucapi. l. qui Romæ. ff. de uerb. obliga. l. cum mota. C. de transact. l. placet. C. de peda. iudi. l. filium quem habentem. C. famili. hercisc. interest. l. unica. C. de sent. quæ pro eo quod interest. l. ubi pactum. C. de transact. quæ lex, teste Iasone, 29. in intellectu habet. Petrus Biliardus, cum sibi proposita fuisset explicanda, sine commentarijs, l. quinq; pedum. C. fini. reægund. quæ tantum quinq; uerba habet, perturbatus dixit, Nescio: sicut ibidem narrant glossa & Odofredus.

Et quia de legibus difficilioribus mentio per occasionem facta est, uenit hoc loco in mentem, quòd Baldus compresserit iactantiam Philippi Regiensis, magni Doctoris, proposita l. pater Seuerianam. ff. de condit. et demonst. ut commemorat & refert Castrësis. Gloriabatur enim se ex tempore, non sumpto spacio ad inspiciendum antea Doctorum libros, super quacunq; quæstione ultimarum uoluntatum sibi oblata, responsurum, cum non posset unicam hanc legem explicare. Africani legum obscuritas Prouerbio
inter

interpretum notata est, quo rem difficilem significantes, Africani legem dicebant. Barto. l. cum quis. in prin. l. a. l. quæ dotis. ff. solu. matrimo. Quales & quædã leges Sceuolæ sunt in Digestis Bart. Sed hæc de quibusdam legib. difficilioribus, obiter & *παρεγγυωσ* adieci, inter quas, si quis & citatam l. Paulus, ponat, non temere faciat. Spero autem non nihil lucis allegatæ legi, totiq; adeo Monetariæ huic tractationi accessisse per hanc nostram repetitionem, quam uobis Magnificis, optimis, atq; prudentissimis Dominis Consulib. & Senatoribus Imperialis Ciuitatis Northusæ, tota Germania celebratissimæ, recepta multorum seculorũ consuetudine, dedicatam offerre libuit: & oro, propter studiorum literarumq; bonarum amorem, quo uos præ cæteris ardere, eoq; nomine à principibus etiam uiris extolli, laudibusq; mirificè uehi accipio. Cerrè hoc uerum est & constat, Scholas, Ecclesiæ & Reipubl. seminaria, ita apud uos constitutas esse, ut apud omnes Imperij status facilè laudem inueniant et amicos parent. Quomodo autem Reipublicæ deesse uiri prudentes & docti possunt, ubi tam sollicita est cura iu-

EPISTOLA.

uentutis rectè formandæ instituendæq;
 Hinc tot felicitum ingeniorum mater est
 Northusia: quæ ut quam diutissimè salua
 felixq; sit, Christum Dei filium, *μεσίτην*
κὸς ἡκέτην, pro nobis miseris, dilecto pa-
 tri factum, oro. Et spero Magnificentijs
 uestris huius opellæ meæ nuncupatio-
 nem non ingrata fore, quæ ne me spes
 fallat, etiam atq; etiam uos rogo. Promit-
 to me id maiore aliquando et tam cele-
 bri ciuitate digniore munere com-
 pensaturum esse. Bene ualete.

Ex Marchia Brandenbur-
 gica, ubi sum hospes

Anno 1565.

5

AD CLARISSIMUM, OPTIMUM ATQUE PRVDEN-
TISSIMUM VIRVM, D. ERASMVVM
Schmit, Consulem Imperialis Ciui-
tatis Northusiæ, Dño & ami-
co obseruandissimo suo,
Henricus Hornman-
nus, S. P. D.

Fertur uerè equidem, uir optime atq;
Excellens pietate, amator artis
Dicendi, sapientia uerende,
Præclare meritis quòd ipse semper
Sis tu de studijs bonis pijsq;
Hoc doctrina facit simulq; rerum
Vfus, quo reliquos relinquis omnes
Post te longè. Adeoq; semper esse
Verum constat, ait Poëta sicut,
Quò quis doctior est, eò magis fert
Doctos nempe, colitq; amore Musas.
Quare te rogo, sis mihi benignus
Promotor, studijs meisq; fautor.
Notum nomen erit tuum inde semper,
Ac laudes, honor & manebit omne in
Aeuum quippe tuus, colende Consul.
Longum tute Vale, atq; ama te amantem.

DISPVTA-
TIO MONETARVM, IN
DISCVSSIONE CONTENTI

onum crediti & solutionis, hoc tem-
pore inter Mercatores et alios,
illis qui in foro uersantur
ualde utilis. Per HEN-
RICVM HORN-
MANNVM.

*Bonitas Monetæ quo-
duplex est?*

Duplex. Intrinsicca & extrinsicca.

Intrinsicca quæ est?

Quæ consistit in liga ponderis
& characteris.

Extrinsicca?

Quæ consistit in ualore & æstis-
matione, pro qua expenditur. l. l.
& fin. C. de uet. nu. pote. lib. 11. l. l.
ff. de

ff. de contrah. empt. DD. in c.
quanto, ext. de iureiur.

*Pecunia mutuo accepta, in qua
bonitate est reddenda?*

Hic nullum est dubium, quin
sit reddenda & soluenda, in boni-
tate intrinseca, si reperiri & habe-
ri potest.

*Quid, si inueniri & habe-
ri non queat?*

In illo casu, potest fieri solutio
de noua moneta, quæ usitata & re-
cepta est, habita semper relatione
et respectu, ad materiam, pondus,
et æstimationem pecuniæ mutua-
tæ. c. cum olim. & c. cum Canoni-
cis, ext. de censi.

*Quid autem respectu
characteris?*

For.

DISPVATIO

Formæ & characteris consideratione, potest de alia pecunia solui, dummodo creditor non afficiatur damno.

Illustra hæc aliquo Exemplo, ut perspicaciora fiant.

Sic, Quidam mihi mutuo dedit taleros Saxonicos centum, tempore Friderici Electoris stampatos seu procusos. Possem illi reddere recentiores totidem, nisi creditor esset passurus aliquod damnū, in diuersitate formæ & characteris, eò quòd statuisset iter facere ad oras maritimas, et partes lōginquas, in quib. Ioachimici antiquiores, plus ualoris habent, quàm recentiores. Hoc pacto debitor non posset alijs & recentiorib. taleris solutionem præstare, quia creditor damnum

num esset passurus. Ita de similibus
iudicandum est. l. Paulus. ff. de solu.
lu. ubi Bart. no. & omnes.

*Quæro, an recipiens pecuniam quoti-
dianam, debeat reddere secun-
dum antiquam formam,
an uerò secundum
nouam?*

Si mutuo data fuerit pecunia bo-
nitatis intrinsecæ, & deinde fiat pe-
cunia in alia forma & materia, re-
spondetur, quòd tunc æquum sit,
reddi et solui, de antiqua, eò quòd
noua pecunia sit omnino diuersa.
Hoc tamen sic intelligi par est, si
antiqua haberi potest. Si uerò repe-
riri amplius haud queat, iuxta æsti-
mationem mutuo datæ pecuniæ
solutio facienda est. Tunc enim
hoc agitur, ut in eadem bonitate
eodemq;

DISPVATIO

eodemq; genere restituatur. l. cum
quid. ff. si cert. petat. & gloss.

*Quid autem, si pecunia datur mutuo,
non in bonitate intrinseca,
sed extrinseca?*

Si datur in bonitate extrinseca, et
uariatur æstimatio ualorq; ipsius,
pro temporū conditione, ut fieri
solet in Ducatis, coronatis, crucia
tis, & alijs monetis aureis, quæ ali
às plus, aliàs minus ualent, & iam
æstimatio ipsarū omnibus est ead
dem, iam uerò paucis aliquot elap
sis mensib. crescit ualor, aut decre
scit, tunc non solemus curare &
considerare eam ipsam bonitatem
extrinsecam, nisi eo tempore, quo
cepit esse in mora debitor, ne solu
tio iusto tempore fieret. l. uinum.
infr. eod. Hæc est decisio et doctri
na

na Bartoli hic, & in d. l. Paulus
 Consentiant & alij DD. in hac no-
 stra l. cum quid. Pet. & Cy. in l. mi-
 norum. C. in quib. caus. resti. in in-
 teg. non est necess. Ioan. And. &
 DD. in d. c. quanto, & in c. cum o-
 lim. & in c. cum canonicis. ext. de
 censu. Ioan. de Imo. et alij in d. l. Pau-
 lus.

*Pono casum. Debitor qui pecuniã mu-
 tuo accepit, tenetur reddere eã ad Pa-
 scha. Postea decrescit æstimatio eius-
 dem monetæ, quam mutuo sumpsit,
 quæro an debitor teneatur seu obligat-
 us sit aliquid præstare, pro illa
 æstimationis imminutio-
 ne, seu deterioratio-
 ne, ut sic lo-
 quar?*

*Iuxta doctrinam Bartoli sic di-
 stin-*

DISPVATIO

stingue. Aut de moneta grossa, aut de minuta dicimus. Si de grossa, quæ per monetam inferiorem recipere æstimationem potest, sermo sit, tunc debitori tenebitur satis facere creditori de mora, pro iusto dāno. Si uerò loquimur de moneta minuta, inferioris gradus, debitor ne post moram quidem obligatur, seu tenetur ad æstimationē. Nam semper hoc casu, periculum creditoris erit. Ratio est. Quia minuta hæc moneta non recipit æstimationē per aliam monetā. Quare dici non potest, quòd æstimatio sit uariata, imminuta, uel deteriorata.

Hoc iniquum uidetur.

Non uidetur, nec est. Sed hic defectus præter spem opinionemq; de nouo fortè incidens uel contingens,

gens, posset lucrum cessans dici.
 Verùm huius lucri non habetur ratio, quando minuta pecunia debetur. Damni autem ratio habetur, quod penes æstimationē consideratur. l. nummus. ff. de in litem iuran. Hæc est opinio Bartoli, quam sequitur Ange. in d. l. Paulus.

Mirabilis sanè opinio Bartoli, quam non satis assequor.

Ut rectius intelligas, sic habet Bartolus uult, ut in moneta minuta, lucrum potius cessans, quam damnum emergens censeatur: propterea quòd lucrum & interesse, extrinsecus non uenit in nummis, secundum damnum. l. si sterilis. §. si per uenditorem. ff. de act. emp. d. l. nummus. & l. si ita fideiussorē. ff. de fideiussoribus.

DISPVATIO

*Estne hæc Bartoli opinio recepta, et
seruatur in practica?*

Communiter non est, nec serua-
tur aut tenetur in praxi usitata.

Quæ eius rei est ratio?

Nam sine differentia, & distinc-
tione, in quacunq; moneta, peri-
culum spectat ad eum, qui moram
in soluendo fecit. Et hæc opinio
uerior est & receptior. Quia mi-
nutæ pecuniæ æquipollere uiden-
tur. Sicut enim 12. denarij, unum
solidum constituunt, ita unus soli-
dus 12. facit denarios. Hoc Marti-
Laudē. in tractatu suo monetæ, re-
fert, & cum eo Cy. & Docto. in d.
l. minorum. C. in quib. caus. rest.
non est neces. Ioan. And. & Doct.
in d. c. quāto, & Ang. in d. l. Paul.
ff. de

ff. de solu. Idem tenet Imo. et dom.
Anto. in d. c. quanto.

*Hæc certè intricata sunt, et ob
scuriora, quàm ut rectè
intelligam.*

Quid ni intelligas? Debitor si
ue in lucro, siue in damno consi
stat, post moram ad interesse tene
tur. l. 3. in fi. de eo quod certo loco.
Et quòd ueniat interesse in lucro,
tenet gloss. Doct. communiter,
post Bart. in l. 1. C. de senten. quæ
pro eo quod interest. Ergo uenit
hoc interesse extrinsecus, tam in
minima pecunia, quàm in grossa.
Quia mora semper debet nocere il
li, qui moram facit. l. quod te. ff. de
uerbo. obli. c. mora cui. de reg. iur.
in 6. Deinde etiam nò potest ratio

DISPUTATIO

reddi diuersitatis inter monetam
minutam & grossam.

*Exemplis res illustrantur & declaran-
tur magis quæ conspicuæ fiunt.*

*Dic ergo exempli
gratia.*

Faciam, attende. Mutuo tibi
dedi centum florenos in pecunia
minuta. Si iam interea antequam
mihi centum illos reddas, accidat,
ut principis sanctione, grossi ali-
quot certi, qui prius pro uno ex-
pendebantur, iam nunc pro uno
cum dimidio edi incipiant, & uul-
go accipiantur: certè hic post mo-
ram tuam, aucta fuit æstimatio.
Et propterea æquum est, ut debi-
tor, penes quem mora deprehendi-
tur, satisfaciat creditori. Debet es-
nim non immeritò mora sua esse il-
linocua.

Exe

*Exemisti mihi scrupulum, Sed dic porro,
quomodo Doctores opinionem
Bartoli saluant?*

Imola & D. Anto. in d. c. quanto, uidentur saluare Bartolum, hac scilicet adiecta clausula & conditione, quando augetur æstimatio monetæ grossæ, ut, Mutuo recepi duodecim florenos, eo tempore, quo Ducatus ualebat unum florenum, cum dimidio. Si postea ualor Ducati ad duos florenos excre-scat, is qui mutuum dedit, non poterit petere quicquam ultra fortē, etiamsi duodecim illis florenis potuisset acquirere siue lucrari tempore mutui, quatuor uel quinque aureos. Quia non patitur damnū, sed perdit lucrum. Hoc pacto Bartoli opinio interpretationem & limi-

DISPVATIO
tationem saluationemq; recipit.

*Porro quæro. Quid si uariatio & di-
minutio monetæ minutæ cōtingat post
moram, quando creditor non potuit
consequi à creditore id, in quo dama-
num accipit, atq; sic damnū con-
tingens sentit, & non lu-
crum cessans?*

Respondeo. Si creditor esset per-
sona, quæ uiriliter cōsueuisset
mercari & lucris studere, in hoc ca-
su absq; dubio respectus ad inte-
resse habendus esset, ratione lucri
cessantis. l. 3. Parag. fi. in hanc arbi-
trariam. ff. de eo quod cer. loco. et
declarat Barto. in l. 1. C. de sen. que
pro eo quod. et ibi in hoc tractant
Anto. Imo. & Cuma, in d. l. Pau-
lus.

Verum

Verum quid, si non esset Mercator?

Dato etiam hoc, quòd creditor nec Mercator sit, nec mercari solitus, nihilominus debitor indifferèter tenetur ad æstimationem in quacunq; moneta, per argumenta et rationes suprà allegatas.

Porro in alio casu breuiter quæro. Est ne inspiciendum tempus contractus, uel solutionis?

Hoc scilicet uis. Pone casum. Mutuo tibi dedi centum ducatos, eo tempore, quo ducatus Iohannicum siue talerum unum, cum dimidio ualuit. Dein accidit tempore, quo solutio facienda fuit, ut ualor Ducati augeretur ad aliquot solidos: quæstio est, an debitor possit aut debeat soluere centum ducatos, habito re

DISPUTATIO

spectu ad æstimationem curren-
 tem tēpore ipsius mutui, uel ad æ-
 stimationem currentē solutionis,
 prout sibi esset utilius. Responde-
 tur, quòd inspiciendum sit tempus
 solutionis, et non contractus. Hæc
 est sententia Bart. in d. l. Paul. circa
 princip. ult. colum. & in l. cū au-
 rum. per text. ibi. ff. de auro & ar-
 gen. legato. Bald. quoq; in d. c. quā-
 to. & in Clemen. fin. cum ibi nota-
 tis, de deci. allegat Bald. in addi.
 ad Specu. in titu. de solu. §. nunc
 aliqua, uersi, si.

*Variantne etiam hic Doctores,
 ut supra?*

Omnino. Nam contrariam sen-
 tentiam tenuit Alberi. per tex. d. l.
 cum quid. ff. si cert. peta. Idem tenet
 Baldus in l. acceptam. C. de us-
 sur.

sur. ubi concluditur, quòd considerari debeat tempus contractus, et non solutionis. Mouetur autē ad hanc decisionem, satis friuola (sit uenia dicto) ratione. Quia debitor, inquit, pecuniam intrinsecam conuertit in suos usus, & utilitatem suam, Ergo non debet lucrari cum aliena iactura. l. si uina quæ in ol. erant. ff. de pericu. & commo. rei uendi. Sed per multa argumenta patet, & multo clarius est, quòd attendatur tempus contractus. Sic tenet Iaco. Butriga. et alij. Nam pecunia est in contractu et obligatione. Et certū est, quid, quale & quantum datum fuit. Ideo tenetur reddere de moneta antiqua & usitata tempore contractus, uel illius æstimationis. Et hoc in omni dispositione. argumento

DISPUTATIO

est l. si stipulationum, quòd incertæ sunt. ff. de uerb. obligatio. Ergo debitum esset in actione. l. certi conditio. in princi. & Parag. 1. infra eod. Et pro hac parte adduci potest. l. fundum uendi. ff. de noua tio. & alij textus.

Meministine hanc quæstionem, tuo tempore, in contingentia facti aliquando fuisse?

Omnino memini & scio, ante paucos annos in oris maritimarũ Ciuitatum, hanc ipsam, de qua nũc loquimur, materiam, in quæstionem uenisse, hoc pacto: Opulentus quidam Mercator emerat maximam quantitatem salis, certo precio coronatorum aureorum. Accidit postea, ut æstimatio dicti auri mutaretur & uariaretur. Fuit quæ-

quæsitum, quid iuris esset? & consultum per plurimos doctores, cōsiderandum fuisse & in memoriã reuocandū tempus cōtractus, et non solutionis.

Lauden. hoc loco uidetur dubitare, & cum alijs non sentire.

Nec tamen omnino dissentit, sed putat sic distingui posse. Aut dies adijcitur solutioni, & tunc tempus solutionis considerandum est. Et hoc modo procedit doctrina Bar. in l. cum aurum. ff. de auro & argen. lega. & probatur in l. contra xisse. ff. de actio. & obligatio. Aut non est statuta dies solutioni, & tunc inspiciendum uenit tempus petitionis, per casum,
in

DISPUTATIO

in d. l. uinum. Nisi tamen debitor
 fuisset in mora. Nam odio moræ
 inspiciamus tempus contractus. De
 bet enim mora semper esse nociua
 illi, qui moram fecit. d. l. quod te. et
 l. mora. ff. de usur. Et isto casu pro
 cedit opinio Ia. But. Albe. & sequa
 cium.

*Quid tua fert opinio in hac uariatio
 ne sententiarum?*

Ego indistinctè sentio tempus
 contractus inspicere oportere peni
 tus in æstimatione extrinseca. Sic
 enim sensit Azofons Iuris, ut utar
 uerbis Baldi, in l. contractus. C. de
 fide instrumen. Hunc sequitur Ol
 dra. Lauden in consilio 31. & alibi.
 Atq; ideo in omni contractu, siue
 locationis, siue mutui, siue alterius
 conuentionis, attendimus tempus

con

contractus, etiam quantum ad bonitatem extrinsecam. Quare uariata æstimatione, obligatus erit debitor ad illam æstimationem, quæ currebat seu in uado & usu erat tempore contractus, secundum iam dictos Docto. Azonem & Odra. Cōsentit Panormi. post Imol. et D. Anto. in c. cum olim. ext. de censib. Ioan. Andr. cōmuniter Doct. in d. c. quanto. Pet. de Anchi. post dom. cardi. & Imol. in Clemēti. si. per textum ibi, in uerbo, consuetam. de decimis.

*Multi sunt, quos nominasti in eandem
tecum descendentes sententiam,
cui et ego nunc ad stipulor
et subscribo.*

Addam & hoc, quod Pet. de Ancha. in allegata Clemēti. fin. dixit,
Do.

DISPVATIO

Doctorem suum fuisse consultum aliquando in casu dotis, ubi quis dederat in dotem florenos ducentos, boni auri, tempore quo florenus in minori erat æstimatione et ualore, scilicet, (ut ad Saxoniam monetam casum applicem) quo ualebat duas marcas Lubecenses. Postea excreuit & auctus fuit ualor florenorum aureorum, supra duas marcas, ad duos solidos: quaesitum fuit, quomodo dos restituenda esset. Respondit & consuluit, ducentos florenos auri, qui fuerant in obligatione, restituendos esse. Nisi fortè tempore contractus fuissent dati in dotem, ad rationem marcarum, & non florenorum simpliciter. Nam tunc illa æstimatio deberet reddi, & non maior.

In legat

*In legatis pecuniarijs, testamento ordi-
natis, quod tempus attendendum
est, uariata æstimatione?*

Num tempus testamenti, uel mor-
tis, uel aditæ hæreditatis attende-
re oporteat, quæris. Prima fron-
te, tempus mortis considerandum
esse uidetur. Parag. disponat, in au-
then. de nuptijs. Et lex semper est
in uiridi obseruantia, l. Arriani. C.
de Hære. Ergo uidetur legasse eo
tempore, quo moriebatur. Proba-
tur per Doct. Bart. Bald. Ang. in l.
si seruus legatus. Parag. qui quinq;
ff. de leg. 1. Bart. in l. fin. Parag. 1. ff.
de libe. legato, et l. si. Parag. 1. ff. de
fun. instru. instrumentoq; legato.
Vbi dicit, si maritus legauerit uxo-
ri frumentum in horreo uel domo
sua, & deinde idem testator fru-
mentũ illud cõsumpserit, atq; illud
postea

DISPVATIO

postea in locum refuderit, quòd
uxor habebit frumentum, tempo-
re mortis in horreo repertum.

Probas ne hanc Decisionem?

Hæc doctrina non procedit ex
natura uerborum, sed ex præsum-
pta & interpretatiua uoluntate te-
statoris, secundum Bald. & Angel.
in d. Parag. qui quinque. Quare nihil
ad rem facit.

*Quid autem tu iudicas in hoc casu fie-
ri de iure oportere?*

In hac quæstione, Oldra. in d.
consilio decidit, debere solui de
moneta usitata, currente, expendi-
bili & recepta tempore testamen-
ti. per text. in l. uxori. Parag. testa-
mento. ff. de lega. 3. l. Medico. ff. de
auro & argen. legato. l. Aurelius.
Parag.

Parag. testamenti. et Parag. Titij. ff. de libe. lega. & ita sequitur Bald. Alberi. & Moder. hic.

In hac ergo opinione acquiescis?

Quid ni? Sed hoc sæpe sum miratus, quòd tanti doctores non al legauerint glossam singularem, approbatam & perpetua memoria dignam, in l. penul. ff. de fun. instru. quæ decidit, quòd in legatis particularibus, siue rerum, siue pecuniarum, semper attendimus tempus testamēti. Sed in fideicommissis uniuersalib. & legatis, attendimus tempus mortis testatoris.

Aliam quæstionem moueo. Quid in legib. & statutis facientib. mentionem de pecunia, seu pœnam pecuniariam imponentib. quod tempus in æstimatione pecuniæ attenditur?

C

DISPUTATIO

Diceret aliquis primo casus intuitu, obseruandū esse tempus statuti & legis, sicut tempus testamenti, ex doctrina aurea, quòd statuta magis æquiparantur ultimis uoluntatibus, quàm contractibus. Lta sentit Nico. de Matarellis, quem sequitur Bald. in l. penulti. in fi. penul. colum. uers. quæro quid in uerbis legis uel statuti. C. de uerb. signi. Idem Bald. in pace constantiæ. in uer. nos Romanorum. Bar. in l. omnium. C. de testa. & in l. post gloss. ibi. C. de his quib. ut indig. latius uidere licet per Alex. in l. si ita stipulatus. ff. de uerb. oblig.

*Non subscribis huic sententiæ.
et tot Doctorum o.
pinioni?*

Si quis rectè considerare & æqua lance perpendere rem uelit, puto non absurdum, aut ueritati contrariū fore, si quis distinguat, et sic dicat: Statutum aut loquitur de solennitate, aut de solutione. Si circa solennitatem uersatur, scilicet, statutum dicit, quòd donatio excedens quingentos aureos, debeat insinuari, sicut & de iure communi sancitum est, in isto casu attenditur tempus legis uel statuti. Si uerò statutum disponit circa solutionem pecuniæ, quomodo illa fieri debeat: isto casu inspicitur tempus, quo solutio facienda est, ex quo oritur obligatio. Ita decidunt Specu. & Ioan. And. in addi. in tit. de solu. Parag. nunc aliqua. uers. fin. clarius Bald. in l. illud, circa fin.

DISPVATIO

C. de sacrosanct. Eccles. & in l. 2.
C. communia de le. Imo, in clemen.
fin. de decimis, & sequitur Laud.
et communiter Moderni.

*Quid in laudo & sententia, facientib.
mentionem de pecunia
soluenda?*

Breuiter respondendo, attendē.
dum est tempus laudi uel sententiæ.
Old. in consi. 12. & consi. 168.

*Accidit, quòd quidam expendit mone.
tam, quam sciuit à principe reproba.
tam & prohibitam fuisse, quæri
tur an teneatur ille poena
falsi?*

Hic omnes dicerent, si ex tem.
pore respondendum esset, quòd is
ta. per text. in l. Cornelia. ff. de fals.
Sed ueritas contradicit, Quia poe
na falsi,

na falsi, quod ad hanc rem attinet, non imponitur nisi in trib. casib.

Primò, quando corrumpitur et falsificatur (ut ita dicam) moneta in pondere. Secundò, in materia. Tertio, quando cuditur moneta, sine principis autoritate. Sic respondit & consuluit Bald. in contingencia facti. Ita Saly. in l. 1. & l. fin. C. de fals. mone. & bene probatur in d. l. Cornelia. Et pro stabiliēda opinione Baldi facit, quòd pœna, ubi in statutis, uel à iure non apposita inuenitur, est arbitraria. l. 1. §. 1. ff. de effract. & expila. l. 1. ff. de iure delib. C. de cau. ext. de offi. deleg.

Quid respondebis in casu, quo aliquis tibi mutuo dedit pecuniam reprobam aut prohibitam. Tu uerò industria tua, pro bona eam expendisti. Queritur, an creditor te ad solutionem cogere possit? C 3

DISPVATIO

Communis opinio est, quòd non. Quia industria expendentis, non prodest ipsi mutuanti. Sic sentiunt Iaco. de Are. & Alberi. per tex. in l. 2. ff. ad l. fal. iuncta l. eleganter; Parag. qui reprobos, ff. de pigno. act.

*Iterum quaero, an una Materia aurea
siue argentea, pro alia, uel aurea
pro argentea, et è contrà,
solui possit?*

Breuitèr dicendo, hoc de iure est expeditum & liquet, quòd una moneta pro alia possit in solutionem dari, dummodo recipiat functionem in genere suo. Ita Bart. & Angel. in d. l. Paulus. Bald. in l. 2. Parag. 1. ff. si cert. petatur.

Adfer aliquid in exemplum.

Exem.

Exempli gratia. Ego tibi ad tempus mutuo concessi grossos aliquot marcarū Lubeeensium, quos ipsi marckstuck appellunt, Tu mihi uis reddere eiusdem ligæ grossos marcarū Hamburgensium uel Lunæburgensium, certè poteris. Nam eadem materia est, & pondus idem, recipientia functionem in genere suo. l. 1. Parag. fin & l. Titia. ff. de auro & argen. lega.

*Quid si non recipere inuicem
functionem?*

Tunc aliter iudicandum esset. Nam ego tibi mutuo dedi grossos argenteos, quos Schreckenbergicos uulgo uocant, tu mihi uis reddere monetam alterius ligæ æræ cõtaminatam, certè nō poteris, nec creditor cogitur accipere, quia di-

DISPVATIO

citur pati damnum & diminutio-
 nem patrimonij. d. l. Paulus. Atta-
 men de consuetudine totius mun-
 di seruatur, quòd diuersa pecunia
 in forma, & aurea pro argentea,
 & argētea pro aurea solui possit,
 quia ex generali consuetudine dici-
 tur recipere functionem. ita gloss.
 in l. si quis argentum. C. de dona.
 Barto. & Doct. in d. l. Paulus. Bal.
 in d. l. 2. Melius Barto. in l. libera.
 C. de senten. & interlo. Quod ue-
 rum intelligitur, nisi creditor pas-
 surus esset aliquod damnum. d. l.
 Paulus. Puta, Si quispiam mutuum
 dedisset alicui aurum, & ipse cre-
 ditor in longinquas partes iter es-
 set factururus, non cogeretur argen-
 tum recipere, quia graue est & in-
 commodū portatu, aut etiam for-
 tè in illis partib. ad quas creditor
 iter

ster parat, incognitum. Vel, si de-
disset Ducatos, aut Vngaricos au-
reos, monetam notam & usitatā il-
lis locis, quò profecturus est, quis
coget creditorem, ut in alia forma
aurum receiptet, fortè incognitū
et non receptū apud illos, ad quos
properat. Iacturam enim faceret
et damnum pateretur. d.l. Paulus.
et Lauden. in tractatu suo de hac
eadem materia.

*Porrò. Maritus quidam confitetur in
Instrumento dotis, se recepisse flore-
nos centum boni auri et iusti pon-
deris, quero quomodo sint
intelligenda illa
uerba?*

Doctores uolunt, quòd intelli-
gatur de florenis ad computum so-
lidorum triginta duorum pro flo-

DISPUTATIO

reno. l. nummis. ff. de lega. 3. nisi
 adiſciantur in inſtrumēto hæc uer-
 ba, & in auro, ut ſic ſubſtantia ſi-
 gnificetur, & ipſa duplicata uerba
 plus operentur. l. baliſta. ff. ad Tre-
 bellia. cum ſuis concordantijs. Si-
 ne dubio, illa uerba boni auri intel-
 liguntur de aureis, et non de flore-
 nis argenteis in moneta ſolido-
 rum triginta duorum, et eo plus,
 ſi eſſent illa uerba in quaſtione
 appoſita, boni auri & iuſti pon-
 deris. & per hoc eſt text. in l. i. ibi.
 Iuſti ponderis ſint. C. de uete. nu.
 pote. lib. ii. c. quanto. cum glo. &
 de iureiurand. & ita ſequitur Lau-
 den. hic. In hoc caſu conſulue-
 rūt Doctores ferè omnes, quòd u-
 bi in inſtrumento apponuntur illa
 uerba, boni auri, rectæ ligæ, & iu-
 ſti

sti ponderis, quòd talia uerba multum importent, ita quòd non posset creditor cogi recipere monetā pro auro, per ea quæ notant Bart. Bald. & Angel. in l. lecta. & in d. l. Paulus. ff. de solu.

Quid ad hunc casum dices. Deposui seu mutuo erogavi centum libras in florinis, quid hæc uerba importabunt, ei quod tempus attendere oportet, contractus ne, an solutionis?

Omissis contrarietatib. & diuersitatib. Bartoli & aliorum, breuiter & succinctè respondeo, ex Decisione ipsiusmet Bartoli, communiter approbata & recepta in d. l. si quis stipulatus decem

in

DISPVATIO

in mille. ff. de solutio. ubi definit et
concludit, quòd si promittam cen-
tum libras in florenis, quòd flore-
ni erunt in obligatione. Si itaq; in
obligatione, ergo non inspicitur
tempus solutionis, sed obligatio-
nis. l. ubi autē. Parag. qui sortem.
ff. de uerb. oblig. Bartoli tamen et
aliorū contrarietates, saluari pos-
sent, ne uiderentur sibi contrarij,
sed diuersi, id est, loquentes in di-
uersis casibus, scilicet, quòd in d. l.
si quis stipulatus decē in mille, quæ-
ratur & decidatur, an floreni dic-
cantur in obligatione, uel in facul-
tate soluendi. Sed in d. l. Paulus,
quærat, an consideretur æstima-
tio tempore cōtractus, uel solutio-
nis. Et hæc diuersitas colligitur ex
uerbis Laudē. Hoc respondere uo-
lui, etsi difficilis est solutio.

Ples

Plerunq; in Ciuitatib. diuersæ sunt
pecuniarum libræ, seu ipsæ etiam diuer
sæ pecuniæ, cuius ergo erit ele
ctio, debitoris an credi
toris?

Angelus in l. fin. C. de uete. nu.
pote. lib. ii. decidit, electionem esse
debitoris, de qua pecunia soluere
uelit, nisi fortè contingeret, credi
torem pati damnum, et conditio
nem ipsius fieri deteriolem. argu.
d. l. Paulus. ff. de solutioni. Barto.
dicit, quòd in hoc casu debeamus
considerare consuetudinem, &
quid uerisimilius uideatur. l. num
mis. ff. de legatis tertio. glos. or
dina. & Docto. in l. semper in sti
pulationib. ff. de regu. iur. Et sic
communiter Docto iudicant.

Ad

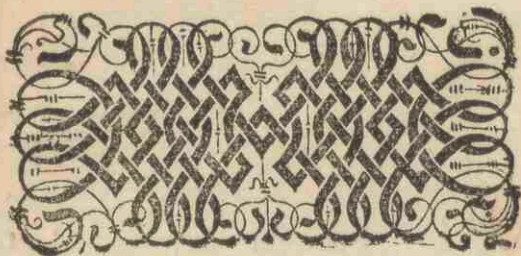
DISPVATIO

*Adhuc unum. Instrumentum locatio-
nis habet, conductorem obligatum esse
quolibet anno ad soluendos centum flo-
renos. Hic conductor seu Emphitheo-
ta, per decem, quindecim, siue uiginti
annos, soluit singulis annis ad compus-
tum solidorum quadraginta, pro quolibet
floreño. Deinde successu temporis
idem ipse uult soluere florenos ad com-
putum solidorum triginta duorum pro
floreño, & dominus petit flo-
renos aureos. Quid
iuris est?*

Respondetur: ubicunq; dubi-
um est, de qua pecunia senserint
contrahentes, & nihil dixerint,
quòd ista dubitatio tollitur, & de-
claratur per solutiones longo tem-
pore præcedentes. Lauden. & An-
ge. n l. si certis annis C. de pact. ar-
gu.

gu. l. cum de in rem uerso. C. de uer-
 su. Quia talis præsumitur in du-
 bio pecunia in obligatione fuisse,
 qualis solutio secuta est. d. l. cum
 de in rem uerso. Feli. in c. cum Ber-
 toldus, ext. de re iudica. & de diu-
 turna præstatione. & de intellectu.
 d. l. cum de in rem uerso. I-
 dem Feli. in c. causam.
 ext. de præ-
 script.

FINIS.

1819 23 METASTASIS

The first part of the
 work is a history of the
 art of medicine in
 general, and of the
 progress of it in
 this country in
 particular. It is
 divided into three
 parts, the first of
 which contains a
 general history of
 the art, the second
 a history of the
 progress of it in
 this country, and
 the third a history
 of the present
 state of it.

FINIS

A large, faint, illegible stamp or seal is visible in the lower half of the page, possibly a library or ownership mark.

